

Papp Attila Zsolt

A TEMETETLEN JELEN

CAIUS DOBRESCU: *MOARTE ÎN ȚINUTUL SECUIILOR* (HALÁL A SZÉKELYEK FÖLDJÉN). BUKAREST, CRIME SCENE PRESS, 2017.

Kicsit neheztelek Caius Dobrescura. Régóta azon morfondírozom ugyanis, hogy ha – és amennyiben – egyszer kellőképpen bölcs leszek, valamint időm és türelmem is lesz hozzá, akkor talán regényírással adom a fejem – ha pedig regényt írok, akkor az egy, a Székelyföldön játszódó bűnügyi történet lesz, klasszikus gyilkossági sztori, a megfelelő mértékű (de nem tolakodóan sok) *couleur locale*-lal, némi skandináv beütéssel. Erre tessék, jön egy brassói román író, és megírja a – tudtommal – első székelyföldi krimi: famaffiával, román állambiztonságiakkal (magyarul: „szeku”), környezetvédőkkel és hagyományőrökkel, akcentussal beszélő helyiekkel, hatvan-négy vármegyével, székelyzászlóval és rovásírással, antikommunista hegyi lázadókkal (a múltban), szekusvadászokkal (a jelenben), új földesurakkal és régi sérelmekkel, románokkal, székelyekkel és szászokkal – egyszóval mindennel, ami kell a címbéli hívószavak keltette elvárások beteljesítéséhez.

Azok, akik az eddigiekből kiindulva már azelőtt becsuknák Caius Dobrescu könyvét, mielőtt kinyitották volna, várjanak még egy cseppet: a *Moarte în ținutul secuilor* (Halál a székelyek földjén) korántsem az – ennél jobb szót most nem találok rá – identitás-exploitation találkozási a vériszamos szórakoztatással az aktuálpolitika boncasztalán, bár kétségtelenül mindezen elemek (is) megtalálhatóak benne. Sőt, a könyv olvasása közben egészen sokáig az a benyomásunk támadhat, hogy nem is a szó szoros értelmében vett detektívregénnyel van dolgunk: az elbeszélés makacsul ellenáll a műfaj írott és íratlan szabályainak, és egy olyan mentális/történelmi/politikai labirintusba kalauzolja az olvasót, amelyben a különböző jelentésrétegek felülírhatják egymást, a narráció pedig elbizonytalanítja a történések és karakterek közti összefüggéseket – anélkül azonban, hogy valamiféle megoldás nélküli, oksági viszonyokat szétziláló, „posztmodern” bűntörténetben talál-nánk magunkat. Nem, a Dobrescu-regényben van gyilkosság és gyilkos, nyomozás és megfejtés, még ha nem is pont oly módon, ahogyan a szakma szabálykódexében elő van írva.

Először is, az elbeszélés egynézőpontú: a történetet a Romániából Németországba emigrált, majd visszatért félig román, félig szász Egon Fartaes meséli el egy, a budapesti CEU-n tanuló (!) diáklánynak, akit ő „cara Karinának” nevez; az eseményekről kizárólag az ő percepcióján és látásmódján keresztül értesülünk. Mindezt egy Krassó–Szörény megyei idegszatóriumban, rendszertelen időközönként és tempóban teszi meg – nem nehéz belátni tehát, hogy hősünk a mintapéldája annak, akit *megbízhatatlan elbeszélőnek* szokás nevezni. Nemcsak az ő „szemüvegén” keresztül látunk mindent, hanem a történet szövege az ő zaklatott gondolkodásmódjához igazodó elbeszélés ritmusát követve áll össze, a puzzle-darabkák gyakran keresik a helyüket, a vallomás akadozik, késleltetve a megrázó végkifejletet, az elbeszélő pedig küszködik önnön szubjektivitásával.

Így jutunk vissza a Ceaușescu-rendszer egyre jobban elkomoruló világába, és ismerkedünk meg a Parazitul prietenos (Barátságos élősködő) nevű, a Monty Python-féle brit abszurd humort kultiváló társulat tagjaival, akiknek a pályája végül elkerülhetetlen konformizmusba fulladt, miután a rendszer afféle kultúrpolitikai szelepeként működő, a „Kövér”-nek nevezett költő által irányított „Cenaclul Torța” (Fáklya-kör) fellépői lettek, és akik a rendszerváltás után egymástól meglehetősen eltérő életutakat jártak be. A *Moarte...* egyébként egy, a fent nevezett társulat/társaság tagjai köré épülő sorozat nyitódarabja, azóta már meg is jelent a második kötet, *Praf în ochi* (Porhintés) címmel, ugyancsak a bűnügyi műfaj hazai istápolását vállaló Crime Scene Press kiadó gondozásában.

Ebből a társaságból, egyfajta szellemi vezérként, érezhetően kiemelkedik Vlad Lupu karizmatikus figurája, akinek a megrajzolása során Caius Dobrescu ugyanúgy nem ódzkodott referenciális elemeket felhasználni, mint ama bizonyos „Kövér” és köre esetében. Lupu egy, a kommunizmus bűneit vizsgáló intézetet vezet, afféle „politikai régészként” megszállottan keresi a betemetett múlt nyomait, a szeku által kivégzett egykori ellenállók maradványai után kutatva; és ha tudjuk, hogy Dobrescu ugyanannak a brasói szellemi-irodalmi körnek volt az oszlopos tagja, mint a költő-történész Marius Oprea, a Kommunizmus Bűneit Kutató Intézet egykori igazgatója, akkor – természetesen megadva a fikciónak, ami az övé – összeáll az a valóságtapasztalat, amelyre a szerző épít. Nos, ez az elkötelezett szekusvadász úgy kerül a Székelyföldre, hogy hírért veszi, a háromszéki erdőkben egykori kommunistaellenes székely ellenállók maradványait rejtő tömegsírba bukkantak: ez a felfedezés, a szakmai elhivatottságon túl, azzal is kecsegteti Luput, hogy lemoshatja magáról a „vasgárdisták mentegetőjének” bé-

lyegét (a kommunista rendszer ellen harcoló partizánok egy része egykori legionárius volt); bár nincs tudomása arról, hogy ilyen fegyveres ellenállók a Székelyföldön is léteztek. (Caius Dobrescu valószínűleg nem ismeri Szabó Róbert Csaba *Alakváltók* című remek regényét, amely pont ezt a témát dolgozza fel.) Itt csöppen bele a fakitermelések elleni tiltakozások miliőjébe, és találkozik volt kollégájával, a Németországból hazatért – a történetet narráló – Egonnal, valamint annak friss székely szerelmével, a helyi környezetvédőket vezető Melindával és fiával, Nimróddal, egy mai „báróvá” avansált egykori asztalitenisz-bajnokkal, egy kiégett szász exrocksztárral és üzletemberrel, egy titokzatos és diabolikus ügyésszel, akiben Egon egy feltáratlan politikai gyilkosság elkövetőjét véli felismerni, majd jut el ahhoz a tömegsírhoz, amely tényleg megtorlatlan bűnök nyomait rejti, bár nem egészen úgy, ahogyan gondolnánk.

Cristian Tudor Popescu írja a Dobrescu-féle sorozat második darabja, a *Praf in ochi* kapcsán – Asimovot idézve –, hogy kétfajta író van, az ablaküveg- és a kristályüveg-típusú írók, a krimiszerzők pedig általában az első kategóriába tartoznak, hiszen minél tisztábban kell láttatniuk a dolgokat, ahhoz, hogy a végére világosan összeálljon a kép. Caius Dobrescu mégis az utóbbi kategóriába tartozik: elbeszélésének „kristályüvegén” át megszűrve és torzítva hatol át a fény, az ablakon túli világ diffúz formák, fény- és árnyjátékok különös lenyomataként jelenik meg – kicsit oly módon, mint a főhős egykori szerelme, a karikatürisztikusan balos jellemvonásokkal felruházott Sonja Mireille lázálomszerű képregényeiben.

És ez nemcsak a cselekményszövésre és karakterábrázolásra jellemző, hanem mindezek tágabban értelmezett környezetére is. Nem kerülhetjük meg semmiképpen a történet háttérében folyamatosan felsejlő etnikai tényezőt: a szerző érezhetően óvatosan, ezért néha ötletszerűen közelíti meg a kérdést. Kicsit a mesebeli okos leány mintájára jár el, vagyis az erdélyi/székelyföldi etnikumközi viszonyok és etnikai sajátosságok megrajzolásában megpróbál túllépni a puszta egzotikum szintjén, de ez nem válik annyira tolakodóvá, hogy a sztori primer élvezeti értékének rovására menjen. Olyan eszközökkel is, mint a kicsit erőltetett – helyenként kifejezetten mulatságosnak ható – két-, sőt háromnyelvű közlésmód, a székelyek hiányos román nyelvtudásának felvillantása, a nyelvek és eltérő történelmi perpciók váltogatása, mindezekkel tehát egy valaha létezett multikulturális teret skiccel fel („Siebenbürgen, süße Heimat!” – „Erdély, édes otthon!”), amely azonban kitartóan őrzi a párhuzamos világerzékelések nyomait: „a legvalószínűbb, úgy értettem, hogy ott találhatom meg őt, amit mi, szászok altes

Rathausnak, vagyis régi városházának hívunk, mi, románok pedig a főtéri Történelmi Múzeumnak...”

És mindannyiunknak, akik osztozunk ezen a téren, az marad, hogy bajaink forrását *a múlt hosszú árnyéka rávetül a jelenre* típusú közhelyekben véljük megtalálni; tudván tudva, hogy minden cselekedetünknek szándékolatlanul is súlyos következményei lehetnek. Pedig ez is csak félig igaz: Caius Dobrescu nem szabványos, mégis fordulatos thrillerében a múlt tömegsírjai fondorlatos módon a jelenünk egy részét is rejtik, de anélkül, hogy igazából, mélyen, magunkban megadhattuk volna a végtisztességet, és elvégezhetjük volna a megúsztatlan gyázmunkát. És hogy miként alakulhatott így: nos, ez valóban nemes tárgya lehetne egy nyomozásnak.